

Valsjöskogen 2

Arkeologisk utredning, etapp 2

Tråsättra 1:14 m.fl.
Österåkers socken och kommun
Stockholms län

Britta Kihlstedt

Valsjöskogen 2

Arkeologisk utredning, etapp 2

Tråsättra 1:14 m.fl.
Österåkers socken och kommun
Stockholms län

Britta Kihlstedt

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2013

Omslagsfoto: Johan Lindeberg påbörjar utredningsgrävningen av boplatsläget Objekt 12. Foto: Henrik Runeson.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-255-5
Tryck: Just Nu, Västerås 2013.

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning.....	6
Syfte och metod.....	6
Utredningsområdet	7
Resultat	7
Referenser.....	8
Litteratur	8
Tekniska och administrativa uppgifter.....	8
Bilaga 1. Objektbeskrivningar	9
Bilaga 2. Schakt- och ruttatabell	11

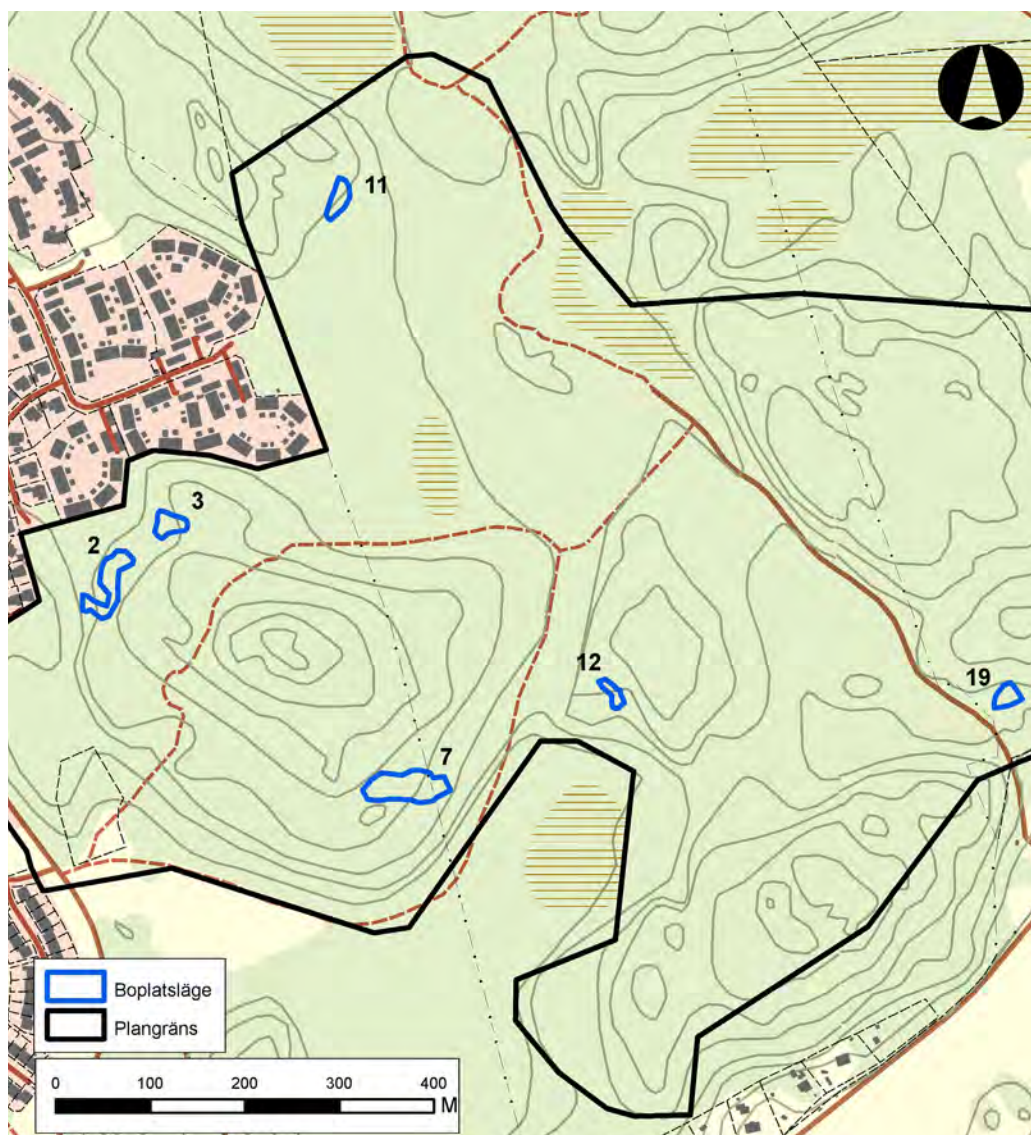

Figur 1. Utdrag ur den digitala terrängkartan med platsen för utredningen markerad med blå ring. Skala 1: 50 000. an

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har utfört en andra etapp av en särskild arkeologisk utredning inom planområdet "Valsjöskogen" öster om Åkersberga samhälle (figur 1). Vid en tidigare utförd första utredningsetapp lokaliserades ett 20-tal objekt av olika karaktär (Kihlstedt 2012). Bland dessa fanns ett antal terränglägen som bedömdes kunna innehålla boplatsslämnigar som inte är synliga ovan mark (figur 2). Syftet med den nu utförda andra utredningsetappen var att kontrollera om så var fallet.

Fem av de sex områdena utredningsgrävdes genom att sökschakt upptogs med maskin eller genom handgrävda provrutor. Det sjätte läget undantogs då det inte skulle komma att beröras av planerade utbyggnad. Inga lämningar påträffades i något av de fem områdena.

Figur 2. Utdrag ur den digitala fastighetskartan med utredningsområdet och samtliga boplatsslägen markerade. Alla lägen utom det längst i öster (objekt 19) har nu kontrollerats genom utredningsgrävning. Skala 1:8 000.

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har under maj månad 2013 utfört en särskild arkeologisk utredning, etapp 2, inom planområdet ”Valsjöskogen” öster om Åkersberga i Österåker kommun. Utredningen föranleddes av planerad bebyggelse inom området. Uppdragsgivare var BESQAB Projekt och Fastigheter AB/Tre Ax AB som också svarat för kostnaderna. Ansvarig för arbetet var Britta Kihlstedt. I fältarbetet deltog också Henrik Runeson och Johan Lindeberg. Utredningen har utförts efter beslut av Länsstyrelsen i Stockholms län (dnr 431-37281-2012).

Arbetet har föregåtts av en första utredningsetapp, vilken utfördes våren 2012. Vid detta tillfälle terränginventerades planområdet i sin helhet, i syfte att klargöra om tidigare okända fornlämningar fanns inom området. Av de 20 objekt som då dokumenterades utgjordes sex stycken av s.k. boplatslägen. Detta är terränglägen där förhistoriska lämningar kan ligga dolda under mark. Förekomsten av lämningar kan bara klargöras genom utredningsgrävning, vilket nu har skett.

För en mer utförlig beskrivning av områdets kulturhistoria och de tidigare påträffades lämningarna hänvisas till rapporten från utredningen första etapp (Kihlstedt 2012).

Syfte och metod

Syftet med utredningen var att genom utredningsgrävning klarlägga om dolda fornlämningar fanns inom fem av de boplatslägen som lokaliserats vid den första utredningsetappen. Det sjätte läget (Objekt 19) undantogs då det inte skulle komma att beröras av den planerade utbyggnaden i området.

Utredningsgrävningen genomfördes med hjälp av grävmaskin i tre av de fem områdena. Här upptogs sökschakt varvid vegetationsskikt och mylla skiktvis avlägsnades med maskin och underliggande lager rensades med handredskap för att kontrollera förekomsten av fynd eller andra lämningar.

Tre av områdena var svåra att nå med maskin, varför dessa i stället kontrollerades genom handgrävda provrutor. Rutorna var 0,25–1 m² stora. Jorden från huvuddelen av rutorna sällades med handsåll med 10 mm maskstorlek.

Schakt och rutor dokumenterades genom beskrivning och inmätning med GPS.

Figur 3. Sökschaktsgrävning inom Objekt 2. Schakten grävdes skiktvis med grävmaskin, grovrensades för hand och mättes därefter in med GPS. Foto: Henrik Runeson.

Utredningsområdet

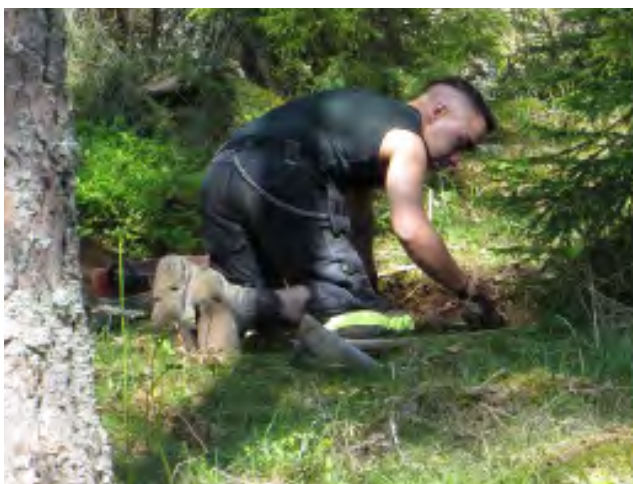
Planområdet utgörs huvudsakligen av skogsbevuxen, kuperad mark. De höglänta delarna av området består av glesk skogsbevuxna hållmarker och blockig morän, medan det i de lägre delarna finns postglaciala sediment och sänka kärrtorvsmarker, ofta bevuxna med en tätare bland- eller lövskog.

Boplatslägena låg på avsatser och sluttningar ner från de högre partierna, ofta på sandig, ursvallad morän, mellan 25 och 40 meter över havet. De bedömdes kunna ha utgjort lämpliga lägen för boplatser under den senare delen av stenålder, d.v.s. för mellan ca 6500 och 4500 år sedan, då de legat på uddar och vid vikar nära den forntida stranden. En boplatz av det slaget hade påträffats redan under utredningens första etapp.

Resultat

Totalt upptogs 18 sökschakt inom objekt 2, 3 och 7 i den västra och sydvästra delen av området. Inom Objekt 3 kompletterades schaktningen med två handgrävda provgrutor. Objekt 11 och 12 var svårare att komma åt med maskin, varför mindre handgrävda provrutor upptogs inom dessa lägen. Schakt och rutor redovisas närmare på plan i Bilaga 1 och i beskrivande tabell i Bilaga 2.

Inom samtliga områden dominerades jordarten av sandig/grusig morän, vilken ofta innehöll rikligt med sten och block. I de lägre liggande delarna fanns siltigare inslag. Inga fynd, anläggningar eller skärvsten påträffades inom något av lägena.

Figur 4. Johan Lindeberg gräver en provruta inom Objekt 11.

Foto: Henrik Runeson.

Referenser

Litteratur

Kihlstedt, B., 2012. Valsjöskogen. Arkeologisk utredning, etapp 1. Tråsättra 1:14 m.fl., Österåkers socken och kommun. Stockholms län. *Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2012:32*. Västerås.

Tekniska och administrativa uppgifter

Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:	KM 12134
Länstyrelsen dnr, beslutsdatum:	431-37281-2012
Uppdragsgivare:	BESQAB Projekt och Fastigheter AB/ Tre Ax AB
Landskap:	Uppland
Län:	Stockholm
Kommun:	Österåker
Socken:	Österåker
Fastighet:	Tråsättra 1:14 m fl
Fornlämning:	-
Kartblad:	10I 9i och 10I 9j
Koordinater:	N6597770 E690200
Höjd över havet:	15–60
Typ av undersökning:	Särskild utredning, etapp 2
Undersökningsperiod:	Maj 2013
Utredd yta:	
Koordinatsystem:	Sweref99 TM
Höjdsystem:	–
Inmätningssmetod:	GPS
Dokumentationshandlingar:	Digitalt bild- och kartmaterial förvaras hos KM.
Fynd:	Inga fynd framkom

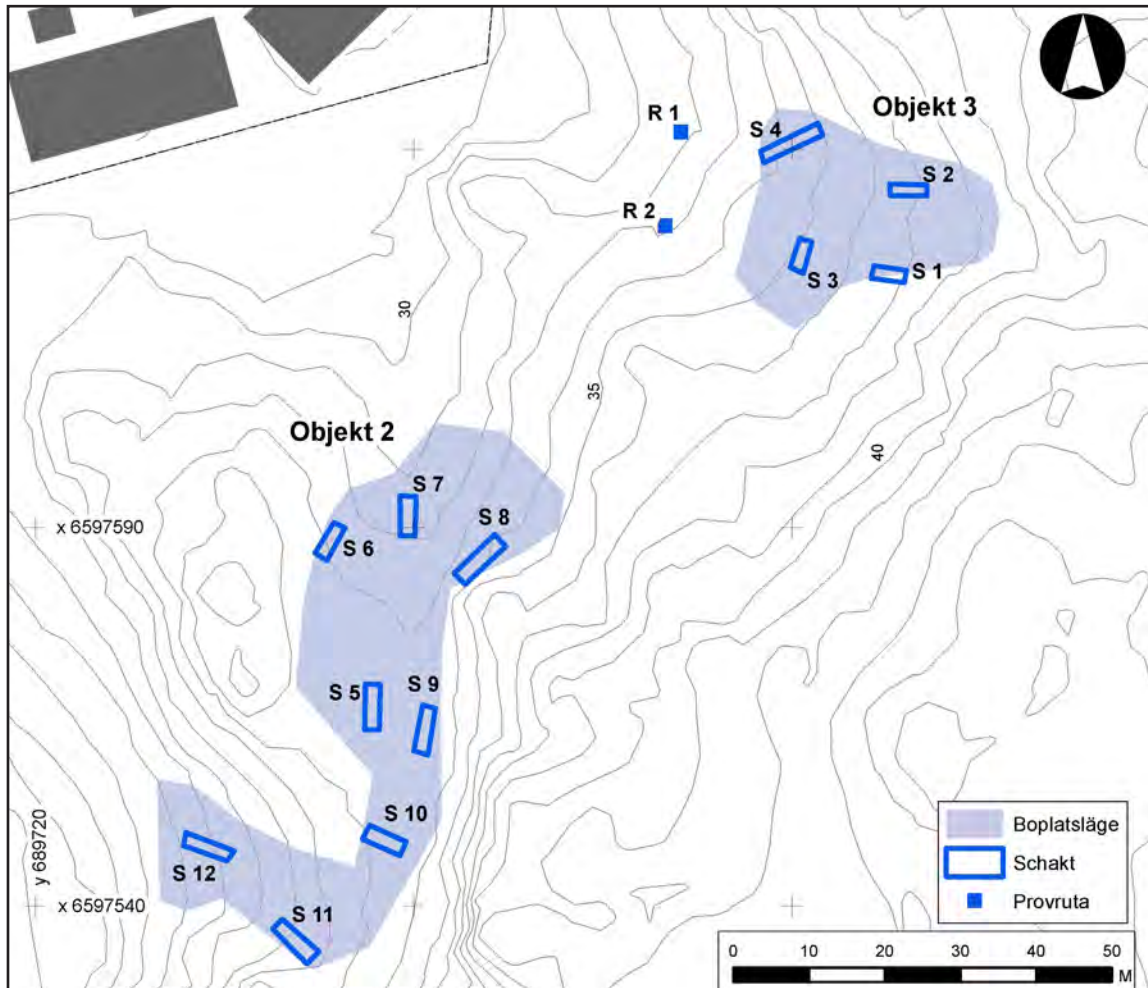
Bilaga 1. Objektbeskrivningar

Objekt 2. Boplatsläge. Ej fornlämning.

Ca 75×10–20 m stort. Sadelläge begränsat av ett markant bergsparti i Ö och en lägre bergklack i V. Övergår i N i en N-sluttande gip och i S i en SÖ-vänd sluttning ner mot lägre liggande mark. Ca 25–30 m ö.h. Skogsmark. Åtta maskinschakt upptogs inom området. Inga fynd eller andra lämningar påträffades.

Objekt 3. Boplatsläge. Ej fornlämning.

Västsluttning, ca 35×15–25 m (Ö–V) avgränsad av berghällar i S och N, övergår i ett relativt blockigt sadelläge i Ö och i brantare sluttning i V. Ställvis blockigt och med enstaka hållar i den västra delen. Ca 34–39 m ö.h. Skogsmark. Fyra maskinschakt upptogs inom området. Dessutom grävdes två provrutor för hand på en mindre avsats längre ner i sluttningen, strax väster om det som markerats som boplatsläge vid utredningens första etapp. Inga fynd eller andra lämningar påträffades.

Objekt 7. Boplatsläge. Ej fornlämning.

Ca 90×25 m (Ö–V). Flackt östsluttande, relativt stenfri yta på sydöstsidan av bergsparti, i N och S begränsad av låga bergshöjder respektive hållpartier, i V övergår ytan i en blockigare passage och i Ö i brantare, blockig sluttning. Ca 33–38 m ö.h. Skogsmark. Sex maskinschakt upptogs inom området. Inga fynd eller andra lämningar framkom.

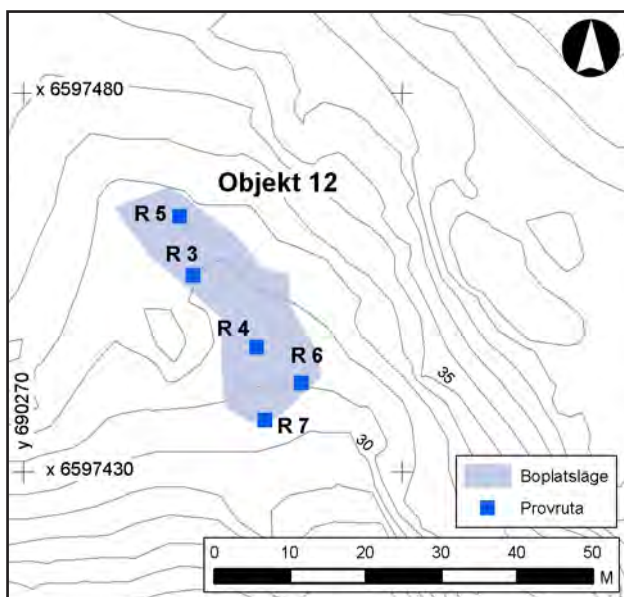
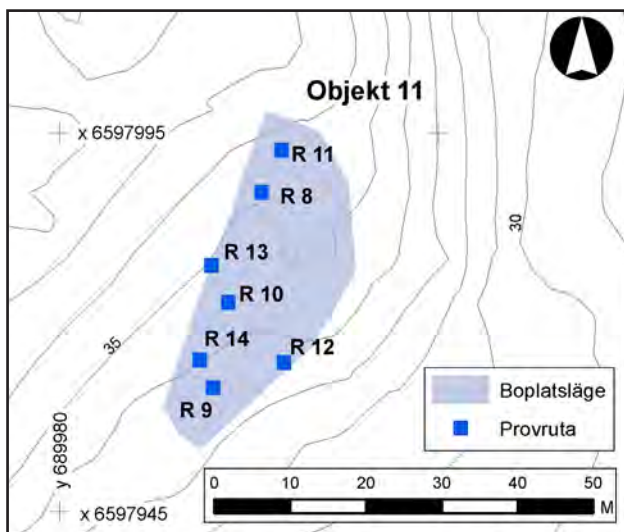
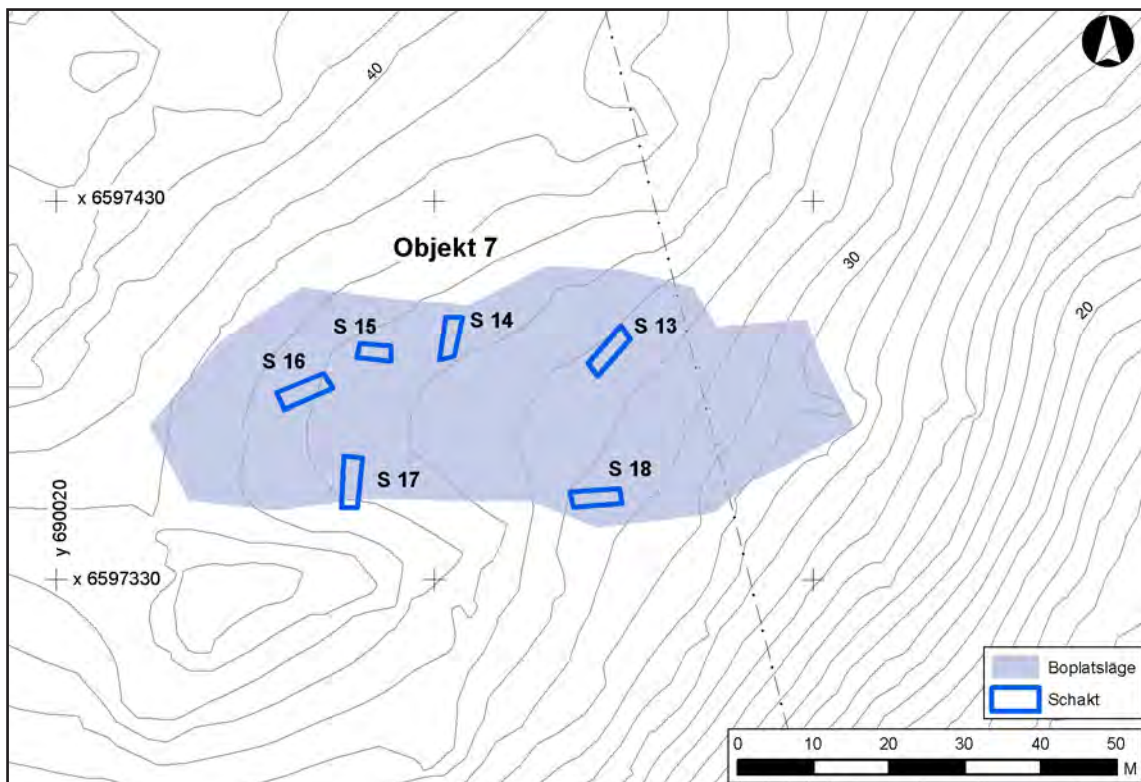
Objekt 11. Boplatsläge. Ej fornlämning.

Ca 45×15 m stor (SV–NÖ) SV-vänd avsats i västsluttning ned från bergskränen, ca 33–35 m ö.h. Avgränsas av berg/hällar i NV och lägre, ställvis sank mark i söder och väster. Skogsmark. Området var svårt att nå med maskin, varför sju provrutor grävdes för hand. Inga fynd eller andra lämningar framkom.

Objekt 12. Boplatsläge. Ej fornlämning.

Ca 25×30 m stor (SSO–NNV), SSÖ-vänd avsats och sluttning, ca 25–28 m ö.h., omgiven av högre partier och hållar i NV och SV och ett högre bergsparti i Ö. Övergår SÖ i stenig sluttning. Skogsmark. Området var svårt att nå med maskin, varför sju provrutor grävdes för hand. Inga fynd eller andra lämningar framkom.

Bilaga 1.

Bilaga 2. Schakt- och ruttavbell

Objekt nr	Schakt nr	Ruta nr	Storlek, m	Djup, m	Lager
3	1	-	1,4x1,5	0,15	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10–0,15 m, därunder sandig rödgul morän med en del block (ca 0,2 m stora).
3	2	-	8x1,5	0,15	Vegetationsskikt/mylla ca 0,15 m, därunder rödgul grov grusig sand med inslag av sten/block (< 0,3 m stora).
3	3	-	4x2	0,20	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10–0,15 m, därunder rödgul sand med enstaka stenar (0,1 m).
3	4	-	4x1,5	0,30	Vegetationsskikt/mylla ca 0,20–0,25 m. I botten grus- och småstensbemängd morän. Därunder brungul morän med småsten (0,02–0,10 m stora).
3	-	1	0,5x0,5	0,30	Vegetationsskikt/mylla ca 0,15 m, därunder rödbrun siltig sand.
3	-	2	0,5x0,5	0,20	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10–0,15 m, följt av brungul sandig silt.
2	5	-	6x2	0,20	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10 m, därunder gulröd grusig sand med enstaka stenar (0,05–0,15 m stora).
2	6	-	5,5x2	0,25	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10 m, därunder gulbrun något siltig sand med 0,05–0,20 m stora. I mitten av schaktet en ansamling av 0,10–0,20 m stora stenar.
2	7	-	7x2	0,25	Vegetationsskikt/mylla ca 0,05–0,15 m, därunder grusig gulbrun sand med stenar (0,05–0,25 m stora).
2	8	-	7x2	0,25	Vegetationsskikt/mylla ca 0,05–0,15 m, därunder grusig gulbrun sand med stenar (0,05–0,25 m stora).
2	9	-	6x2	0,25	Vegetationsskikt/mylla ca 0,15–0,20 m följt av sandig/grusig morän med stenar (0,02–0,30 m stora).
2	10	-	5x2	0,25	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10 m, därunder grusig, sandig morän med sten och block (0,05–0,50 m stora).
2	11	-	6x2	0,25	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10–0,15 m, därunder något grusig gulbrun sand med stenar (0,05–0,30 m stora).
2	12	-	7x2	0,25	Vegetationsskikt/mylla ca 0,15–0,20 m, därunder gulbrun sand och rikligt med stenar (0,05–0,25 m stora).
7	13	-	6x2	0,20	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10 m, därunder sandigt grus med stenar (0,05–0,20 m stora).
7	14	-	5,5x2	0,25	Vegetationsskikt/mylla ca 0,15 m, därunder sandig morän med stenar (0,05–0,30 m stora).
7	15	-	4x2	0,35	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10–0,20 m, därunder sandig, grusig morän med stenar (0,05–0,25 m stora).
7	16	-	6x2	0,30	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10–0,15 m, därunder gulbrun, sandig/grusig morän med stenar (0,05–0,25 m stora).
7	17	-	6x2	0,30	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10–0,15 m, därunder gulbrun, sandig/grusig morän med stenar (0,05–0,25 m stora).
7	18	-	6x2	0,25–0,40	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10–0,20 m, därunder brungul, sandig silt med stenar (0,05–0,25 m stora). I östra delen grävdes ned till ca 0,4 m. I botten kom här gulbrun, relativt stenfri silt.
12	-	3	1x1	0,25	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10–0,15 m, därunder grågul, sandig silt med stenar (0,05–0,15 m stora). Sällad.
12	-	4	1x1	0,30	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10 m, följt av ljusbrun, sandig silt med stenar (80,05–0,20 m). Sällad.
12	-	5	1x1	0,30	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10–0,15 m, följt av grågul, siltig sand med grus och sten (0,05–0,15 m stora). Sällad.
12	-	6	0,5x0,5	0,25	Vegetationsskikt/mylla ca 0,05–0,10 m, därunder rödbrun, siltig sand med enstaka stenar (0,15–0,10 m stora). Sällad.
12	-	7	0,5x0,5	0,30	Vegetationsskikt/mylla ca 0,05–0,10 m, därunder rödbrun, siltig sand med enstaka stenar (0,15–0,20 m stora). Sällad.
11	-	8	1x1	0,25	Vegetationsskikt/mylla ca 0,05–0,10 m, följt av rödgul grusig sand med rikligt innehåll av stenar (0,05–0,25 m stora). Sällad.
11	-	9	1x1	0,25	Vegetationsskikt/mylla ca 0,05–0,10 m, följt av ljusgrå silt med stenar (0,05–0,15 m stora). Siltlagret var ca 0,10 m tjockt och följdes av grusig, siltig, gråbrun sand med småsten (0,02–0,10 m stora). Sällad.
11	-	10	1x1	0,25	Vegetationsskikt/mylla ca 0,05–0,15 m, följt av något grusig, rödgul sand innehållande rikligt med stenar (0,05–0,15 m stora). Sällad.
11	-	11	0,5x0,5	0,25	Vegetationsskikt/mylla ca 0,05–0,15 m, följt av ca 0,02 m gråvit sand (blekjord) och därunder grusig, rödgul sand med stenar (0,02–0,20 m stora). Sällad.
11	-	12	0,5x0,5	0,25	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10 m, därunder något grusig sand med stenar (0,05–0,30 m stora). Sällad.
11	-	13	0,5x0,5	0,20	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10 m, följt av gulbrun grusig sand med småsten (0,02–0,10 m stora). Sällad.
11	-	14	0,5x0,5	0,20	Vegetationsskikt/mylla ca 0,10–0,15 följt av grågul silt med enstaka stenar. Sällad.